

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 str. 1 d. 30 punkto apibendrinto paaiškinimo (komentarų) nauja redakcija:

30) pajamų iš finansinių priemonių pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn ar išvestinių finansinių priemonių realizavimo, išskyrus tikslinėse teritorijose įsteigtų vienetų išleistas finansines priemones, ir šių finansinių priemonių įsigijimo kainos ir kitų šio Įstatymo 19 straipsnyje nurodytų su jų pardavimu ar kitokiu perleidimu nuosavybėn bei išvestinių finansinių priemonių realizavimu susijusių išlaidų skirtumas, neviršijantis 500 eurų per mokestinį laikotarpį. Ši lengvata netaikoma tuo atveju, kai akcininkas akcijas parduoda arba kitaip perleidžia nuosavybėn šias akcijas išleidusiam vienetui, kai vertybiniai popieriai laikomi parduotais pagal šio Įstatymo 11 straipsnį, taip pat parduodant ar kitaip perleidžiant akcijas, kurios gautos šio Įstatymo 2 straipsnio 14 dalies 1 punkte nurodytu atveju (akcijų nominalios vertės padidinimo atveju lengvata netaikoma pajamų daliai, kuri lygi akcijos nominalios vertės padidinimo sumai);

(Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17, 20 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XII-2162; taikoma apskaičiuojant 2016 m. ir vėlesnių metų mokestinių laikotarpių pajamas)

Komentaras

1. GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punktas numato, kad pajamų iš finansinių priemonių (toliau — FP) pardavimo / perleidimo ar išvestinių finansinių priemonių (toliau — IFP) realizavimo ir jų įsigijimo kainos bei kitų GPMĮ 19 straipsnyje nurodytų išlaidų skirtumas, per mokestinį laikotarpį neviršijantis 500 EUR, pajamų mokesčiu neapmokestinamas. GPMĮ teisės pasinaudoti šia lengvata nesieja su FP ar IFP išlaikymo nuosavybėje terminu. Todėl aplinkybė, kada gyventojas įsigijo ir kada pardavė / perleido FP ar realizavo IFP, sprendžiant dėl GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatytos lengvatos taikymo, reikšmės neturi.

2. Ši GPMĮ nuostata taikoma gyventojų gautoms:

- FP pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn pajamoms. FP sąvoka pateikta GPMĮ 2 str. 36 dalyje (žr. GPMĮ 2 str. 36 dalies komentarą);
- IFP realizavimo pajamoms. IFP sąvoka pateikta GPMĮ 2 str. 11 dalyje (žr. GPMĮ 2 str. 11 dalies komentarą).

3. Ši lengvata taikoma ne pagal kiekvieną atskirą sandorį gyventojų gautoms pajamoms, o bendrai per mokestinį laikotarpį gautų pajamų iš FP pardavimo / perleidimo ir IFP realizavimo sumai. Taigi, GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatytas neapmokestinamasis 500 EUR dydis atimamas iš bendros gyventojų per mokestinį laikotarpį gautų apmokestinamųjų FP pardavimo / perleidimo ir IFP realizavimo pajamų sumos:

- jeigu ši suma neviršija 500 EUR, gyventojų pajamos neapmokestinamos pajamų mokesčiu;
- jeigu ši suma viršija 500 EUR, tai pajamų mokesčiu apmokestinama 500 EUR viršijanti dalis.

Pavyzdžiai

1. Gyventojas 2020 m. vasario 12 d. už 41 000 EUR įsigijo AB ZZ akcijų, o 2022 m. liepos 4 d. šias akcijas pardavė už 50 000 EUR. Įsigydamas šias akcijas, gyventojas sumokėjo 250 EUR teisės aktuose nustatytų privalomų mokėjimų. Apmokestinamosios pajamos yra lygios 8 750 EUR sumai (50 000 – (41 000 + 250)). Šiuo atveju laikykime, kad gyventojas turi teisę pasinaudoti pajamų mokesčio lengvata. Kadangi per mokestinį laikotarpį gyventojų gauta suma už akcijų

pardavimą viršija 500 EUR, viršijančioji dalis 8 250 EUR (8 750 - 500) apmokestinama, taikant GPMĮ 6 straipsnyje numatytą pajamų mokesčio tarifą.

2. 2022 m. sausio 8 d. gyventojas už 2 500 EUR pardavė pajus, kuriuos 2014 m. birželio 17 d. gavo nemokamai — dėl žemės ūkio bendrovės pagrindinio kapitalo didinimo iš bendrovės lėšų. Kadangi pajus gyventojas įgijo neatlygintinai, jų įsigijimo kaina lygi 0. Pajamų mokestį, atėmęs 500 EUR neapmokestinamąjį dydį, gyventojas turėtų mokėti nuo 2 000 EUR sumos.

3.1. Iš FP pardavimo / perleidimo ar IFP realizavimo gautos pajamos, neatitinkančios GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatytų sąlygų, yra apmokestinamos, neatimant 500 EUR neapmokestinamojo dydžio. Atvejai, kai ši lengvata netaikoma, analizuojami šio komentaro 6 punkte.

4. Pajamos iš IFP realizavimo apskaičiuojamos už tą mokestinį laikotarpį kada baigiasi arba nutraukiamas sandoris dėl kurio buvo sudaryta IFP arba kai pinigai įskaitomi į maržinę sąskaitą ir gyventojas gali disponuoti turimomis lėšomis. Gyventojas apskaičiuoja pajamas (naudą, gautą pinigais ir / arba natūra), kurias jis gavo iš IFP realizavimo, atimdamas IFP įsigijimo kainą ir teisės aktuose nustatytus privalomus mokėjimus, susijusius su IFP įsigijimu ir realizavimu. Jeigu tenkinamos GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatytos sąlygos, iš apmokestinamųjų pajamų atimamas 500 EUR neapmokestinamasis dydis.

Pavyzdžiai

1. Gyventojas A nuotoliniu būdu prekiauja FP pagal su banku X sudarytą paslaugų teikimo sutartį. Gyventojas elektroninės prekybos realiuoju laiku platformoje sudaro valiutų pirkimo-pardavimo išankstinius (angl. *forward*) sandorius. Į maržinę sąskaitą pervestos sumos yra gyventojų nuosavybė ir gyventojų nurodymu bet kuriuo momentu iš šios sąskaitos gali būti pervestos į jo atsiskaitomąją sąskaitą. Gyventojų pajamos iš realizuotos IFP pripažįstamos tada, kai jos gaunamos į maržinę sąskaitą.

Gyventojas 2022 m. realizavęs IFP, į maržinę sąskaitą gavo 6 000 EUR. Įsigydamas IFP gyventojas patyrė 650 EUR įsigijimo išlaidų, taip pat sumokėjo 350 EUR komisinį mokestį bankui. Šias išlaidas galima atimti iš IFP realizavimo pajamų. Apmokestinamųjų pajamų iš IFP realizavimo suma yra 5 000 EUR (6000 – (650 + 350)). Kadangi gautos pajamos iš IFP realizavimo viršija 500 EUR, viršijanti suma (4 500 EUR) apmokestinama, taikant GPMĮ 6 straipsnyje nustatytą pajamų mokesčio tarifą.

2. Gyventojas Banke A įsigijo pasirinkimo sandorį (angl. *stock options*) pagal kurį praėjus nustatytam laikotarpiui — 3 metams nuo jo įsigijimo dienos — jis įgyja teisę įsigyti įmonės X akcijų už kainą, kuri nustatoma pasirinkimo sandorio įsigijimo dieną. Šios IFP realizavimo momentas — akcijų įsigijimo lengvatine kaina data, IFP realizavimo pajamos — nauda, kurią gyventojas gauna įsigydamas akcijas mažesne nei rinkos kaina. Jeigu pajamos iš IFP realizavimo kartu su kitomis per mokestinį laikotarpį gyventojų gautomis FP pardavimo / perleidimo ar IFP realizavimo pajamomis, atėmus su šių pajamų gavimu susijusias GPMĮ 19 straipsnyje nurodytas išlaidas, yra mažesnės nei 500 EUR, jos pajamų mokesčiu neapmokestinamos.

3. Gyventojas su Banku X sudaro sandorį dėl apsikeitimo finansiniais instrumentais, sumokant / gaunant iš tam tikrų sandorių finansinį skirtumą (angl. *Swap Contract for Financial Instruments*; toliau — SCFI). SCFI sandoris – tai vertybinių popierių prekybos finansavimas Banko lėšomis ar Bankui prisiimant riziką, gyventojui užskaitant gautą skirtumą nuo vertybinių popierių pradinės vertės bei užbaigimo vertės. Fiksuojama pradinė sutarties vertė, atitinkanti gyventojų nurodytų vertybinių popierių vienetų skaičių; vertybinių popierių rinkos kainą sutarties pasirašymo dieną, vėliau gyventojų pavedimu ar sutarčiai pasibaigus fiksuojama sutarties užbaigimo vertė, kurią sudaro vertybinių popierių vienetų skaičius, vertybinių popierių rinkos kaina sutarties užbaigimo dieną. Jei skirtumas tarp užbaigimo ir pradinės vertės bei mokesčių ir rinkliavų yra teigiamas, bankas išmoka gyventojui skirtumo sumą. Tokiais IFP realizavimo atvejais, laikoma, kad pajamų

gavimo momentas — pinigų pervedimas į sąskaitą, apmokestinamųjų pajamų suma — skirtumas tarp IFP realizavimo pajamų ir jų įsigijimo kainos bei teisės aktuose nustatytų privalomų mokėjimų sumos, susijusios su IFP įsigijimu ir realizavimu. Jeigu tenkinamos GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkto taikymo sąlygos, apskaičiuojant apmokestinamąsias pajamas papildomai atimamas 500 EUR neapmokestinamasis dydis.

5. Kai parduodamos / perleidžiamos FP ar realizuojamos IFP, kurios yra sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantis turtas, laikoma, kad pajamas sutuoktiniai gauna lygiomis dalimis, išskyrus atvejus, kai vedybų sutartyje nustatyta kitaip. GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatyta pajamų mokesčio lengvata taikoma atskirai kiekvieno iš sutuoktinių gautų pajamų daliai.

Pavyzdžiai

1. Gyventojas parduoda santuokoje įgytas akcijas už 25 000 EUR, kurias įgijo už 6 000 EUR. Laikoma, kad sutuoktiniai pajamas gavo ir išlaidas patyrė lygiomis dalimis, t. y. kiekvienam tenka po 12 500 EUR pajamų ir 3 000 EUR išlaidų. Teisę pasinaudoti GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatyta lengvata turi abu sutuoktiniai, t. y. kiekvienas iš sutuoktinių jam tenkančią apmokestinamųjų pajamų sumą, t. y. 9 500 EUR $((25\,000 / 2) - (6\,000 / 2))$, gali sumažinti, pritaikydami 500 EUR neapmokestinamąjį dydį.

2. Gyventoja santuokoje 2017 m. kovo 21 d. įsigijo AB Y akcijų, o 2022 m. spalio 11 d. šias akcijas pardavė. Akcijos įsigytos už 56 000 EUR, o parduotos už 104 000 EUR. Kadangi sutuoktiniai nėra sudarę vedybų sutarties, akcijų pardavimo pajamos yra bendroji jungtinė nuosavybė.

Šiuo atveju kiekvieno iš sutuoktinių akcijų pardavimo apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos taip: $(104\,000 / 2) - (56\,000 / 2) = 24\,000$ EUR. Laikykime, kad tenkinamos GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte nurodytos sąlygos. Tokiu atveju kiekvienas iš sutuoktinių jam tenkančią apmokestinamųjų pajamų dalį gali sumažinti 500 EUR suma.

6. GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punktas nustato pajamų mokesčio lengvatos taikymo išimtis, t. y. atvejus, kai iš FP pardavimo / perleidimo ar IFP realizavimo pajamų neatimamas 500 EUR neapmokestinamasis dydis.

6.1. Ši pajamų mokesčio lengvata netaikoma, kai akcijos parduodamos ar kitaip perleidžiamos nuosavybėn tam vienietui, kuris jas išleido.

Pavyzdžiai

1. Gyventojas už 50 000 EUR įsigijo AB Y akcijų ir pardavė jas tai pačiai bendrovei už 70 000 EUR. Kadangi akcijos parduotos jas išleidusiam vienietui, pagal šį sandorį gyventojas gautos pajamos apmokestinamos, neatimant 500 EUR neapmokestinamojo dydžio. Vadinasi, pajamų mokestis mokamas nuo akcijų pardavimo pajamų ir įsigijimo išlaidų skirtumo, t. y. nuo 20 000 EUR sumos $(70\,000 - 50\,000)$.

2. Gyventojas 2022 m. pardavė:

- 1) akcijas vienietui, kuris jas išleido į apyvartą, už 10 000 EUR. Jos įsigytos už 4 000 EUR;
- 2) akcijas per vertybinių popierių biržą už 7 000 EUR. Šios akcijos įsigytos už 2 000 EUR;
- 3) gavo 13 000 EUR pajamų iš IFP realizavimo (jų įsigijimo kainos ir teisės aktuose nustatytų privalomų mokėjimų suma — 7 000 EUR);

Kadangi pagal pirmąjį sandorį gautoms pajamoms pajamų mokesčio lengvata (500 EUR neapmokestinamas dydis) netaikoma, jo pagrindu atsirandančios mokestinės prievolės vertinamos atskirai nuo antrojo ir trečiojo sandorių, kurių pagrindu gautoms pajamoms lengvatos taikymas galimas.

Pagal pirmąją sandorį akcijų pardavimo apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos, neatimant 500 EUR neapmokestinamojo dydžio. Apmokestinamųjų pajamų suma lygi 6 000 EUR (10 000 – 4 000);

Pagal antrąją ir trečiąją sandorius apskaičiuojama bendra pajamų iš FP pardavimo ir IFP realizavimo suma, iš kurios atimamos GPMĮ 19 straipsnyje numatytos išlaidos. Apmokestinamųjų pajamų suma, atėmus 500 EUR neapmokestinamąjį dydį, lygi 10 500 EUR ((7 000 + 13 000) – (2 000 + 7 000) - 500).

Pagal pirmąją sandorį mokėtina pajamų mokesčio suma lygi 900 EUR (6 000 x 0,15), o pagal antrąją ir trečiąją — 1 575 EUR (10 500 x 0,15).

Gyventojas turėtų įvertinti, kokias FP ir kokiomis aplinkybėmis jis parduoda / perleidžia, nes kai kurios lengvatos taikymo išimtys siejamos su konkrečia FP rūšimi ir jos perleidimo aplinkybėmis. Pavyzdžiui, GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punktas numato, jog pajamų mokesčio lengvata netaikoma, kai akcijos parduodamos jas išleidusiam vienetai. Tai reiškia, kad GPMĮ teisę pasinaudoti aptariama lengvata riboja išleidusiam vienetai parduodant / perleidžiant būtent akcijas, tačiau toks ribojimas netaikomas kitų rūšių vertybinių popierių (pavyzdžiui, pajų, dalių) perleidimo juos išleidusiam vienetai atveju.

Pavyzdys

Kooperatinės bendrovės narys 2022 m. išstoja iš šios bendrovės ir jam grąžinamas 6 000 EUR dydžio pajaus įnašas. Pajai buvo įsigyti antrinėje rinkoje už 5 000 EUR. Kitų FP pardavimo pajamų ar IFP realizavimo pajamų gyventojas per 2022 m. negavo.

Kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario (pajininko) gauta iš šios bendrovės išmoka, jeigu jis (pajininkas) išstoja iš kooperatinės bendrovės ir jam grąžinamas pajaus įnašas arba jo dalis, yra laikoma pajaus arba jo dalies pardavimo kooperatinei bendrovei pajamomis.

Kaip jau buvo pastebėta, pajamų mokesčio lengvatą įtvirtinanti GPMĮ nuostata nenumato galimybės jos taikyti tais atvejais, kai išleidusiam vienetai parduodamos akcijos. Šiame pavyzdyje patektu atveju, gaunamos ne akcijų, o pajų pardavimo pajamos. Todėl gyventojas turi teisę pasinaudoti pajamų mokesčio lengvata, iš gautų pajamų ir įsigijimo kainos skirtumo (6 000 – 5 000 = 1 000) papildomai atimant ir 500 EUR neapmokestinamąjį dydį.

GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte nustatytas lengvatos taikymo apribojimas dėl akcijų perleidimo jas išleidusiam vienetai netaikomas tuo atveju, kai gyventojas parduoda ar kitaip perleidžia nuosavybės investicinių kintamojo kapitalo bendrovių akcijas tas akcijas išleidusiai bendrovei. Vadinas, pardavus kintamojo kapitalo bendrovių akcijas tas akcijas išleidusiai bendrovei, iš apmokestinamųjų pajamų gali būti atimama GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatyta 500 EUR suma.

6.2. GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatyta pajamų mokesčio lengvata netaikoma, kai parduodamos ar kitokiu būdu perleidžiamos nuosavybės akcijos, gautos GPMĮ 2 str. 14 d. 1 punkte nurodytu atveju. Taigi, ši lengvata netaikoma parduodant akcijas, kurios gautos arba turimų akcijų nominali vertė padidinta, didinant bendrovės įstatinį kapitalą iš bendrovės lėšų (akcijų nominalios vertės padidinimo atveju lengvata netaikoma akcijų pardavimo pajamoms, proporcingai tenkančioms akcijų nominalios vertės padidinimo iš bendrovės lėšų sumai).

Pavyzdžiai

1. Akcininkas (gyventojas) dėl įstatinio kapitalo didinimo iš bendrovės lėšų 2019 m. nemokamai gautas akcijas už 7 500 EUR parduoda 2022 metais. Šių įsigijimo kaina lygi 0 (pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 133 patvirtintų Gyventojų ne individualios veiklos turto įsigijimo kainos nustatymo tam tikrais atvejais taisyklių 11 punktą). Vadinas, visa 7 500 EUR suma priskiriama apmokestinamosioms akcijų pardavimo pajamoms.

Kadangi akcijos buvo įgytos nemokamai, t. y. padidinus įstatinį kapitalą iš bendrovės lėšų, 500 EUR neapmokestinamasis dydis iš apmokestinamųjų pajamų neatskaitomas.

2. Akcininkas 2022 m. parduoda akcijas už 30 000 EUR. Šių akcijų nominali vertė buvo didinta, padidinus įstatinį kapitalą iš bendrovės lėšų. Akcininkas turėjo 100 vnt. akcijų, kurių kiekvienos nominali vertė — 220 EUR, bendra suma 22 000 EUR (220 x 100). Padidinus įstatinį kapitalą, kiekvienos akcijos nominali vertė padidėjo iki 250 EUR. Taigi, akcijų nominalios vertės padidinimo suma lygi 3 000 EUR ((250 - 220) x 100).

Apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos tokiu būdu:

Nustatome, kiek akcijų pardavimo pajamų tenka akcijų nominaliai vertei ir kiek pardavimo pajamų tenka akcijų vertės padidėjimui dėl įstatinio kapitalo didinimo: $30\,000 / 25\,000 = 1,2$. Pardavimo pajamų dalis, tenkanti akcijų nominaliai vertei, yra 26 400 EUR (22 000 x 1,2). Pardavimo pajamos, tenkančios padidintai akcijų vertei, lygios 3 600 EUR (30 000 – 26 400).

Apmokestinamosios akcijų pardavimo pajamos apskaičiuojamos iš pardavimo pajamų tenkančių akcijų nominaliai vertei (be padidinimo), atėmus šių akcijų įsigijimo kainą, t. y. iš apskaičiuotų akcijų pardavimo pajamų 26 400 EUR, atėmus šių akcijų įsigijimo kainą, lygią 22 000 EUR, gaunama apmokestinamųjų pajamų suma — 4 400 EUR. Šiai akcijų pardavimo pajamų daliai gali būti taikoma GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatyta lengvata. Kadangi apmokestinamosios pajamos viršija 500 EUR neapmokestinamąjį dydį, viršijanti šį dydį suma, t. y. 3 900 EUR (4 400 – 500), apmokestinama taikant GPMĮ 6 straipsnyje numatytą pajamų mokesčio tarifą.

Pardavimo pajamoms, tenkančioms padidėjusiai akcijų nominaliai vertei (3 600 EUR), GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatyta lengvata netaikoma. Padidėjusiai akcijų nominaliai vertei tenkanti akcijų pardavimo pajamų dalis, t. y. 3600 EUR (3600 – 0), apmokestinama taikant GPMĮ 6 straipsnyje numatytą pajamų mokesčio tarifą.

6.3. kai vertybiniai popieriai (akcijos, dalys pajai) laikomi parduotais pagal GPMĮ 11 straipsnį, t. y. vieneto likvidavimo atveju (žr. GPMĮ 11 straipsnio komentarą), pajamos už tokius parduotus vertybinius popierius priskiriamos apmokestinamosioms pajamoms, neatimant GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatyto 500 EUR neapmokestinamojo dydžio.

Pavyzdys

Gyventojas A ir Gyventojas B yra likviduojamos bendrovės AB Y akcininkai. Šios bendrovės likvidavimo atveju laikoma, kad jos akcininkai parduoda turimas akcijas, o jų gaunamos pajamos priskiriamos pajamoms iš FP pardavimo. Nei gyventojas A, nei gyventojas B, apskaičiuodami pajamų mokestį, iš apmokestinamųjų FP pardavimo pajamų negali atimti 500 EUR sumos.

Jeigu pagal Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą, investicinio fondo taisyklėse nustatytais atvejais, fondas panaikinamas, pinigai, gauti už parduotą investicinį fondą sudariusį turtą, padalijami investicinio fondo dalyviams proporcingai jų dalims. Investicinis fondas pasibaigia (yra likviduojamas). Tokiu atveju taikomos GPMĮ 11 straipsnyje numatytos taisyklės, reglamentuojančios gyventojų pajamų, gautų vieneto likvidavimo atveju, apmokestinimą. Fondo likvidavimo atveju gautoms pajamoms GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte nustatyta lengvata netaikoma. Vadinasi, investicinio fondo panaikinimo atveju gyventojų gautos pajamos priskiriamos apmokestinamosioms pajamoms, iš kurių gali būti atimtos tik GPMĮ 19 straipsnyje nurodytos išlaidos (žr. GPMĮ 19 str. komentarą).

6.4. pajamos gautos už parduotas FP, kurias išleido tikslinėse teritorijose įsteigti vienetai, apmokestinamos, neatimant 500 EUR sumos. Tikslinės teritorijos sąvoka pateikta GPMĮ 2 str. 21 dalyje (žr. GPMĮ 2 str. 21 dalies komentarą).

6.5. vadovaujantis GPMĮ 17 str. 2 dalimi, už FP pardavimą / perleidimą ar IFP realizavimą gautos pajamos apmokestinamos netaikant GPMĮ 17 str. 1 d. 30 punkte numatytos lengvatos, jeigu šios rūšies pajamas gyventojas gauna iš:

- užsienio vienetų, įregistruotų ar kitaip organizuotų tikslinėse teritorijose, ar
- gyventojų, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra tikslinėje teritorijoje.